

απόψεις

Οι φορολογικοί έλεγχοι σε φυσικά πρόσωπα κατά την τελευταία πενταετία

Κατά την τελευταία πενταετία, ο σχεδιασμός της εκτελεστικής εξουσίας έδωσε προτεραιότητα στους φορολογικούς ελέγχους σε βάρος φυσικών προσώπων. Μάλιστα, προς έλεγχο τέθηκε η συνολική ανά χρήση φοροδοτική ικανότητα των ελεγχόμενων φυσικών προσώπων και όχι οι επιμέρους πηγές εισοδήματός τους (ιδίως, από άσκηση εμπορικής δραστηριότητας ή από άσκηση ελευθέρου επαγγέλματος κ.ο.κ.). Οι έλεγχοι αυτοί ξεκίνησαν από την «στοχοποίηση» των φυσικών προσώπων, λόγω ενδείξεων πλούτου, όπως εμβάσματα, ακίνητα, τραπεζικοί λογαριασμοί εξωτερικού κ.ο.κ. Οι εν λόγω φορολογικοί έλεγχοι και ακολούθως ο φορολογικός καταλογισμός έλαβαν χώρα κυρίως με την αναδρομική έως και τη διαχείριση 1997 εφαρμογή της διατάξεως του άρθρου 48 παρ. 3 εδ. Β΄ Ν.2238/1994, όπως η διάταξη αυτή προστέθηκε με το άρθρο 15 παρ.3 Ν.3888/2010 και με την οποία κατ' ουσία χαρακτηρίζεται ως φορολογητέα για σκοπούς φόρου εισοδήματος κάθε «προσαύξηση περιουσίας» που προέρχεται από άγνωστη ή μη φορολογητέα πηγή¹. Αρκετοί από τους ελέγχους αυτούς έλαβαν χώρα με τη χρησιμοποίηση των τραπεζικών κινήσεων, ως εργαλείων προσδιορισμού φοροδοτικής ικανότητας. Ιδίως, οι φορολογικοί έλεγχοι χρησιμοποίησαν τους τραπεζικούς λογαριασμούς ως ένα κλειστό κύκλωμα, με την εισροή σε αυτό νέων πρωτογενών ποσών να χαρακτηρίζεται ως φορολογητέο εισόδημα («προσαύξηση περιουσίας»), ανεξαρτήτως αν το ποσό συγκεντρώνει ή όχι τα εννοιολογικά χαρακτηριστικά του εισοδήματος, εκτός αν ο ελεγχόμενος αποδείξει την αιτία της εισροής καθώς και τη νόμιμη αυτής φορολόγηση ή απαλλαγή. Τις δυσκολίες που η μέθοδος αυτή δημιουργεί στους ελεγχόμενους έχουμε επισημάνει αρκετές φορές στο παρελθόν και δεν θα επανέλθουμε σήμερα.

Σήμερα, περιοριζόμαστε να σημειώσουμε ότι τόσο η επιλογή των ελεγχόμενων υποκειμένων (φυσικά πρόσωπα), όσο και η εφαρμοζόμενη σε βάρος τους ελεγκτική μέθοδος συνιστούν πρωτοτυπίες της παρελθούσας πενταετίας.

Άλλωστε, κατά την τελευταία πενταετία, η φορολογική αρχή εξοπλίσθηκε με σειρά μέτρων διασφαλιστικών των συμφερόντων του δημοσίου καθώς και μέτρων ικανών να

---

¹ Για το εννοιολογικό περιεχόμενο της υπό κρίση διάταξης, την αναδρομή της και τον χαρακτήρα της, βλ. προηγούμενο τεύχος-αφιέρωμα 1578 του Δ.Φ.Ν.

διευκολύνουν το ελεγκτικό της πεδίο, μέτρα τα οποία θεσμοθετήθηκαν σε βάρος επιμέρους ατομικών δικαιωμάτων. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι σωρεία φορολογικών ελέγχων σε βάρος φυσικών προσώπων έλαβαν χώρα στο πλαίσιο ποινικής προανάκρισης, με περαιτέρω συνέπεια τον συνδυασμό της δράσης εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας και χωρίς τα επιμέρους όρια στη δράση αυτή να είναι διακριτά.

Παράλληλα, σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις αρχίζουν να υιοθετούνται από την εκτελεστική εξουσία. Η σύγχρονη τεχνολογία έχει προσφέρει στη φορολογική διοίκηση δυνατότητες ηλεκτρονικής διασταύρωσης σωρείας πληροφοριών και ενδείξεων φοροδοτικής ικανότητας. Η τεχνολογική αυτή εξέλιξη συνεπικουρείται και από την εκφρασμένη πλέον βούληση της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και λοιπών χωρών του αναπτυσσόμενου και του αναπτυσσόμενου κόσμου για διασταύρωση και αυτόματη ανταλλαγή ενδείξεων φοροδοτικής ικανότητας, όπως οι τραπεζικές καταθέσεις φυσικών προσώπων και νομικών οντοτήτων, καθώς και οι λοιπές κινητές αξίες.

Η στόχευση της φορολογικής διοίκησης στα φυσικά πρόσωπα καταδεικνύει την ύπαρξη ενός πεδίου που μέχρι σήμερα δεν είχε τεθεί με συστηματικό τρόπο υπό το μικροσκόπιο του φορολογικού ελέγχου. Η λειτουργία και ο προσανατολισμός των φορολογικών υπηρεσιών έως τις αρχές της τρέχουσας δεκαετίας αφορούσε και εξαντλείτο είτε στα νομικά πρόσωπα, είτε στις επιμέρους πηγές παραγωγικής δραστηριότητας των φυσικών προσώπων (επιχείρηση, εργασία) και άφηνε ανέγγιχτο το ευρύτερο πεδίο της φοροδοτικής ικανότητας των τελευταίων.

Έχουμε τονίσει επανειλημμένα ότι η φοροδιαφυγή συνιστά εγκληματική συμπεριφορά σε βάρος του κοινωνικού συνόλου και τελικά ροκανίζει την ύπαρξη και διατήρηση των κρατικών δομών. Συνιστά και φαινόμενο που πλήττει καίρια την ισότητα καθώς και την υποχρέωση ισότιμης συμμετοχής στα δημόσια βάρη. Τέλος, αφαιρεί από κάθε φοροδιαφεύγοντα την ουσιώδη ανθρώπινη ιδιότητα, αυτή του αριστοτελικού «πολιτικού ζώου».

Κατά συνέπεια ουδείς από εμάς στο Δ.Φ.Ν. είναι αντίθετος με οποιονδήποτε σχεδιασμό της εκτελεστικής εξουσίας, ο οποίος στοχεύει στη σύλληψη διαφευγόντων φόρων. Όμως, όπως και πάλι έχουμε υπογραμμίσει πολλές φορές από την στήλη αυτή, η ουσία του κράτους δικαίου που συνιστά το θεμέλιο του Συντάγματός μας καθώς και του τρόπου που λειτουργεί το πολίτευμά μας είναι η αρχή της αναλογικότητας. Στοιχείο της αρχής της αναλογικότητας είναι η επιλογή του αναγκαίου μέσου για την επίτευξη πάντα νόμιμου σκοπού. Η στάθμιση μέσου και σκοπού δεν γίνεται ποτέ σε αφηρημένο επίπεδο, αλλά πάντα *in concreto*, σε αναφορά και εξέταση των συντρεχόντων κάθε φορά πραγματικών περιστατικών. Έτσι, η εφαρμογή των ελεγκτικών μεθόδων με την εξέταση των πιστωτικών κινήσεων, η επιχειρούμενη αναστροφή βάρους απόδειξης και η φορολόγηση της «προσαύξησης περιουσίας», ο χαρακτηρισμός μιας μεμονωμένης πώλησης ακινήτων ως φορολογητέα εμπορική πράξη, η ταύτιση απλής ταμειακής μεταφοράς ποσών (έμβασμα στο εξωτερικό) με παραγόμενο καρπό που υπόκειται σε φόρο, συνιστούν μεθόδους εξεύρεσης φορολογητέας ύλης ή/και αντικείμενα φόρου εισοδήματος, η συστηματική ανοχή των οποίων θα πρέπει να εξετάζεται μεμονωμένα και σε συνάρτηση των πραγματικών δεδομένων και δυνατοτήτων του κάθε ελεγχόμενου.

Ασπασία Μάλλiou